

PANAYİA KİLİSESİ (REŞADİYE)

envanter no: 329

MESUT DİNLER

konumu:	Talas ilçesi, Erciyes mahallesi
inşa dönemi/yılı:	1840
mimarı:	bilinmiyor
etnik ve dinî aidiyet:	Rum Ortodoks
mevcut işlevi:	kullanılmıyor
tescil tarihi ve numarası:	KVTVKK, 22.06.2007, 844
mülkiyet durumu:	özel mülk

TARİHÇE

Tarihçi Levidis'e göre 1840 yılında inşa edilmiş olan Panayia Kilisesi, Erciyes mahallesinin (eski adıyla Stefana ve Reşadiye) batısında bulunan, Talas'a hâkim, yüksek bir tepede yer almaktadır. Yoldan algılanması mümkün olmayan yapı, ana caddeden bir merdivenle ayrılan yüksek kotta bir bahçenin içinde, bakımsız ve harap haldedir. Erciyes mahallesinde, camiye dönüştürülmüş kiliseler dışında, günümüze ulaşan tek kilise bu yapıdır. Mübadele ile şahıs mülkiyetine geçtikten sonra, 1938-1975 yılları arasında iplik ve bez fabrikası olarak kullanılan yapı (Açıkgöz, 2007: 78),

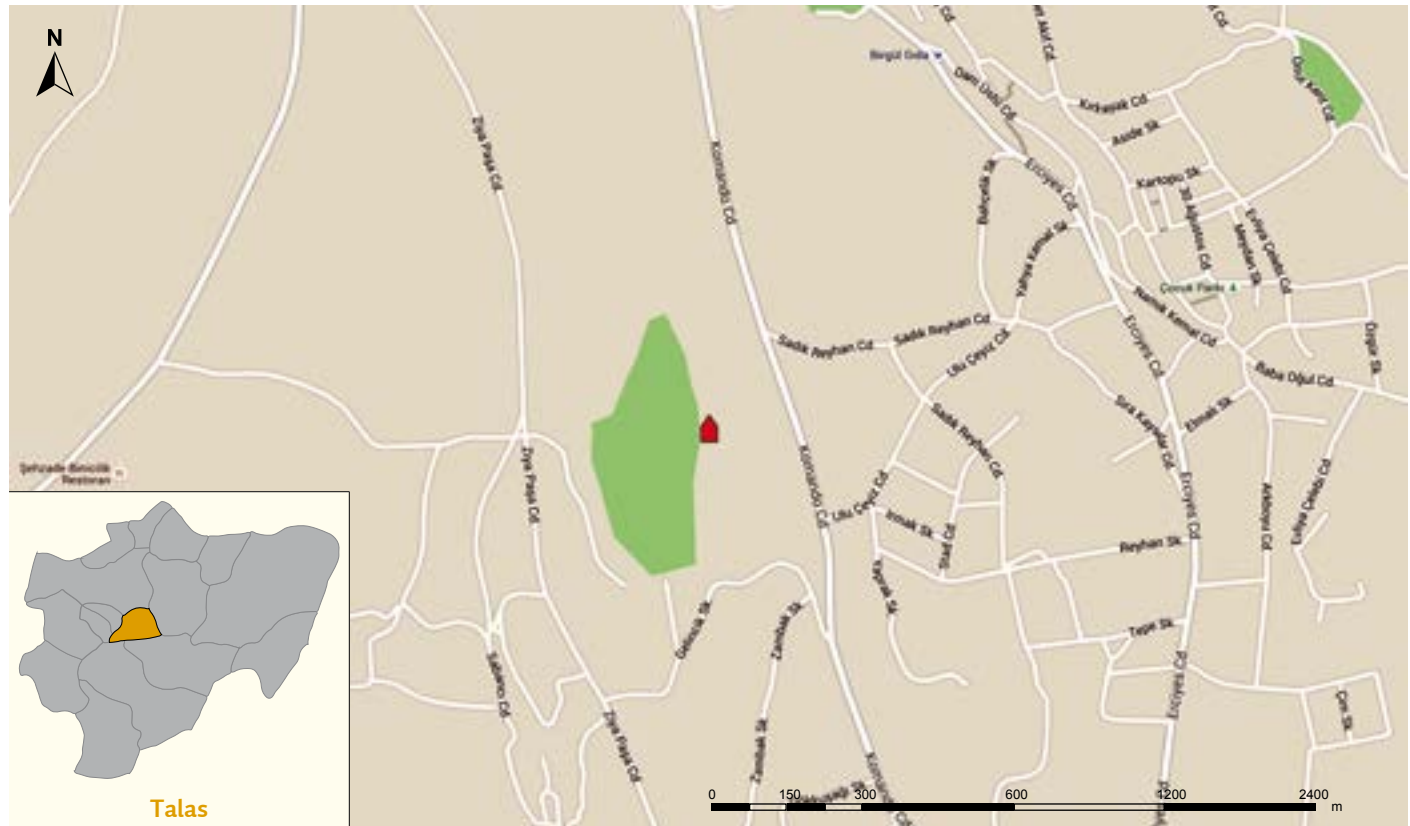
en büyük müdahaleleri bu dönemde görmüştür. Batı duvarının yani kilise girişinin kapatılması da bu döneme, 1956 yılına rastlar. (Özbek ve Arslan, 2008: 1216)

MİMARİ

Kilise üç nefli bazilika planında inşa edilmiştir. Apsis güçlükle seçilebilir durumdadır; özgün mekânsal ve materyal özellikleri günümüze ulaşamamıştır. Dikdörtgen plan tipine sahip yapıda dış narteks bulunduğunu gösteren herhangi bir iz yoktur. Yapıdaki izlerden, batıda bir galerinin varlığı anlaşılmaktadır.

Yapı moloz taş dolgulu, kesme taş kaplı, çift cidarlı duvarlarla, yığma tekniğiyle inşa edilmiştir. Sütunlar ve kemer ayakları taştır ve stükkoyla kaplıdır. Sütunlar dikdörtgen kesitli taş kaidelere oturmaktadır. Sütunlar ve ayaklar, kemerlerle ve metal demir gergilerle birbirine bağlıdır. Kemerler yan neflerde konsollara oturmaktadır. Naosu oluşturan mekân beşiktonozlar ve haçtonozlarla örtülmüştür; apsis yıkılmış olmasına rağmen, tonozlarının profili görülebilmektedir. Çatı, birbirine geçen oluklu taşlarla kaplanmıştır. Döşeme, günümüzde çimento kaplanmış olduğu için algılanamamaktadır.

İçten içe 9,7 x 14,04 metre ölçülerinde olan naos, üçer sütun ve apsiyi oluşturan ikişer kemer ayağıyla, üç nefli olarak düzenlenmiştir. Sütunlar 48 cm. çapındadır ve kesitleri 60-75 cm ile 60-70 cm. arasında değişen, kare ya da dikdörtgen kaideler üzerine oturmaktadır.

THE PANAGIA CHURCH (REŞADIYE)

inventory no: 329

MESUT DİNLER

location:	Talas district, Erciyes neighborhood
period/year of construction:	1840
architect:	unknown
religious-ethnic community:	Greek Orthodox
present function:	not in use
date and number of registry:	KVTVKK, 22.06.2007, 844
ownership status:	private property

HISTORY

Built in 1840 according to historian Levidis, Panagia Church is located on a high hill to the west of Erciyes neighborhood (formerly known as Stephana and Reşadiye) overlooking Talas. The structure, which is hard to see from the roadside, stands on higher ground than the main street, with steps in between. Located inside a courtyard, it is left to neglect and ruin. It is the only church converted into a mosque in Erciyes neighborhood that has survived. Passed into private property following the population exchange, the structure was used as a thread and cloth factory

between 1938 and 1975 (Açıkgöz, 2007: 78), with most interventions taking place during this period. The west wall with the entrance into the church was closed in this period in 1956. (Özbek and Arslan, 2008: 1216)

ARCHITECTURE

The church is built on a three-naved basilical plan. The apse is hard to recognize, with none of its original spatial elements or building materials in place today. The structure is of rectangular plan, and there is no trace of an external narthex. The surviving traces suggest the existence of a gallery on the west.

The church has ashlar masonry double walls filled with rubble. The columns and piers are made of stone and covered with stucco. Columns rest on rectangular stone pedestals. Columns and piers are connected to each other with spreaders and arches. Arches rest on corbels on the side naves. The naos area is covered with barrel vaults and groin vaults, with the profiles of vaults discernible even through the destroyed apse. The roof is covered with interlocking fluted stones. The floor is layered with cement today, making it impossible for the original level to be identified.

The interior of the three-naved naos measures 9.7 x 14.04 meters and has built with three columns on either sides and two piers defining the apse. 48 cm in diameter, the columns rest on square and rectangular pedestals measuring between 60-75 cm and 60-70 cm.

Açıklıklardaki dolu-boş ritmi seçilebilir olsa da özgün detaylar yok olmuştur. Kuzey ve güney beden duvarlarında nişler bulunmaktadır. Batı duvarında (galeri katında) üç adet kemerli pencere; doğu duvarında, naosu tanımlayan alın duvarında üç adet kemerli pencere vardır.

Tonozlarda ikonografik fresk izleri görülür. Sütun başlarında stükko ile Toskana düzenini andıran bezemeler, yan neflerde ise kemerlerin oturduğu konsollarda akantus yaprağı işlemleri bulunur.

Yapının dış cephesinin sade bir görünümü vardır. Açıklıklarda düz lentolar görülmektedir; cephelerde, bunun dışında süsleme yer almaz. Taş çatı saçağı ve taş çatı kaplaması kısmen yerindedir. Yapıda kitabe yoktur.

GÜNCEL DURUM

İç mekâna fabrika işlevi dolayısıyla betonarme ekler yapılmıştır. İşlev değişikliği nedeniyle yapılan müdahaleler yapının özgünlüğüne zarar vermiştir. Planı anlaşılabilir ve mekânsal özellikleri tahmin edilebilir olsa da, fabrika olarak kullanıldığı dönemde özgün özellikleri yok olmuş, çevresiyle ilişkisi değişmiştir. Günümüzde, yapının güneyine bitişik, muhdes ek mekânlar vardır. Yapıya giriş de, muhdes duvarlarla oluşturulmuş avludan geçilerek sağlanmaktadır. Doğu duvarı ortadan kaldırılarak girişe dönüştürülmüştür. Kilisenin özgün girişi (batı duvarı) kapatılmış, apsis ise (doğu duvarı) ortadan kaldırılıp girişe dönüştürülmüştür. Kuzey ve güney duvarlarındaki taş lentolu açıklıklar kapatılmış, kuzey duvarına bir kapı açılmıştır. Galerî katı kaldırılmıştır. Sütunlara muhdes betonarme taşıyıcı kütleler, iç mekâna

betonarme bir alan eklenmiştir. Bu eklemelerin fabrikada bir vinç ve yatay taşıma sistemi kurmak için kullanılmış olması olasıdır. Yer döşemesi çimento kaplanmıştır. Yapının fabrika olduğu dönemde, çatısına betonarme su deposu yerleştirilmiştir. Tonozlar ve kemerler sıvayla kapanmıştır. Tonozlarda dinî freskler yer almaktadır, ancak sıvalar dökülmüş olduğundan bunların da sadece bir kısmı günümüze ulaşmıştır.

Ek yapılar, duvarlar ve kütleler beraberlerinde strüktürel sorunları da getirmektedir. Çatıdaki drenaj problemleri sıvaların dökülmesine ve fresklerde bozulmaya neden olmaktadır. Derzlerde bitkilenme vardır; çatıda otlar türemiştir. Demir gergilerde paslanma görülmektedir. Çatıdaki beton kütle yapıya yük getirmektedir.

RİSK DEĞERLENDİRMESİ VE ÖNERİLER

Yapı, strüktürel durumu itibarıyla ve insan ve doğa tahribatına açık olması nedeniyle risk altındadır. Özellikle apsisin ve tonozların yıkılmaması için acil müdahale gerekmektedir. Bakımsız bir bahçe içinde, zor algılanabilir durumda olan yapının çevresiyle ilişkisi düzenlenmelidir. Muhdes ve niteliksiz ekler temizlenmeli, özellikle batı avlusunda, toprak altında kalan izler/mekânlar araştırılmalıdır.

Yapının endüstri mirası olarak da değeri ve önemi saptanıp tanımlanmalıdır. Yapı, bölgenin ihtiyaçları dikkate alınarak, yeniden düzenlenecek bahçesiyle birlikte kamusal bir mekan oluşturacak şekilde yeniden işlevlendirilebilir.

Even though the difference between empty elements and voids can be guessed, original features have disappeared. North and south main walls have niches. The gallery of the west wall contains three arched windows while there are three more on the gable on the east wall which defines the naos.

There are traces of iconographical frescoes on the vaults. Capitals are decorated with stucco and Tuscan-like elements, and the corbels supporting the arches on side naves are ornamented with acanthus leaves.

The façade appears simple, with no decoration other than even lintels in open spaces. Stone molding and stone roofing are partly in place. The building does not have an extant inscription.

PRESENT CONDITION

The interior has reinforced-concrete additions to serve the purposes of the factory. These interventions, necessitated by the change in function, have damaged the original features of the structure. Although the plan is discernable and spatial features can be figured out, the original characteristics have disappeared when it was used as a factory, which also changed the structure's relationship with its environment. Today, there are additional spaces on the south end of the structure. The entrance is through the courtyard built with the additional walls. The east wall of the building is destroyed to open a new entrance. The original entrance to the structure (through the west wall) is closed, with the apse (on the east wall) destroyed to make way for the new entrance. The

gallery story is removed. Stone blocks are later additions supporting the columns and a concrete area into the interior. It is possible that these additions accommodated a crane and a horizontal transportation system for the factory. The floor is covered with cement. A reinforced-concrete water tank was placed on the roof during this period. Vaults and arches are whitewashed. Religious frescoes appear on the vaults, but only few of them have survived as the plaster has fallen off.

Additional structures, new walls, and added masses have brought along structural issues as well. Drainage problems in the roof lead the plaster to fall off, and thus has damaged the frescoes. Joints and the roof have vegetation growth. Iron spreaders are rusting while the concrete mass on the roof weighs down on the structure.

RISK ASSESSMENT AND RECOMMENDATIONS

Given its structural conditions and exposure to human and natural damage, the structure is currently under risk. Urgent intervention is required especially to prevent the collapse of the apse and the vaults. As the structure is inside an unattended garden and difficult to view or visit, its relationship with its environment must be reorganized. Additional and haphazard elements must be cleared. Underground traces and spaces, especially those on the west courtyard must be excavated and studied.

Significance of the structure must be determined also in terms of its value as industrial heritage. With its garden rearranged, the structure can assume a new role as public space in light of the needs of the region.